

REDA GALINSKAITĖ
Vilniaus universitetas

PRITARIMO STRATEGIJA JAUNIMO POKALBIUOSE: FUNKCIJOS IR RAIŠKA

1. Įvadas

Tai, kad moterų ir vyrų kalbėjimo stiliai skiriasi, kad galima įžvelgti tam tikras jų kalbinės raiškos tendencijas, pastebėta jau seniai, tačiau skirtingų lyčių individų kalbėjimo skirtumais ir panašumais ypač susidomėta maždaug prieš penkiasdešimt metų. Aštuntame praėjusio amžiaus dešimtmetyje genderlektas (angl. *genderlect*) [1] ir diskursas buvo pripažinti kaip visavertės tyrinėjimo sritys (West, Lazar, Kramarae 1997: 119). S. Kendall ir D. Tannen svarbiausiais lyčių dialekto ir diskurso tyrimų srityje laiko 1975-uosius metus. Būtent „tuo laiku buvo išleistos trys pagrindinės knygos: Robinos Lakoff *Language and Woman's Place* (pirmoji dalis buvo išspausdinta žurnale *Language and Society* 1973 m.), Mary Ritchie Key *Male/Female Language* bei Barrie Thorne ir Nancy Henley *Language and Sex: Difference and Dominance*“ [2] (Kendall, Tannen 2005: 548). R. Lakoff straipsnis *Language and Woman's Place* sukėlė didžiulę mokslininkų reakciją ir paskatino tyrėjus daugiau dėmesio skirti moterų kalbėjimo tyrimams.

Kas buvo paskelbta minėtame R. Lakoff straipsnyje? Tyrėja pastebėjo, kad „moterys ir vyrai renkasi skirtingą kalbėjimo stilių“ [3] (Eckert, Mc-Connell-Ginet 2003: 1), ir aprašė kai kurias moterų kalbėjimui būdingas ypatybes. Tokiu būdu mokslininkai buvo paskatinti atkreipti dėmesį į tai, kas skiria moterų ir vyrų kalbėjimą. Tyrėjai C. West, M. M. Lazar ir Ch. Kramarae teigia, kad ankstesniuose darbuose buvo linkstama kaip standartą nagrinėti vyrų kalbėjimo būdą, kartais visiškai neatsižvelgiant į moterų kalbėjimą (West, Lazar, Kramarae 1997: 128).

Mokslininkai aiškinosi giminės (angl. *gender*) sąvoką (West, Zimmerman 1987), tyrė, kas būdinga vyrų ir moterų subkultūrai, kas nulemia vyrų ir moterų kalbėjimo skirtumus, kodėl jie egzistuoja (Lakoff 1973, Zimmerman, West 1975, Tannen 1990, Holmes 1990, Coates 2004) [4]. Buvo siekiama nustatyti, kokios pokalbio temos būdingos skirtingų lyčių asmenims (Cameron 1998), kodėl vyrai ir moterys kartais nesusikalba (Maltz, Borker 1998). Aiškintasi, kodėl moterims toks svarbus pokalbis su tos pačios lyties asmenimis (Johnson, Aries 1998), analizuota, kaip moterys kalba teisme (O'Barr, Atkins 1998), domėtasi ne tik vyrų ir moterų, bet ir homoseksualių žmonių kalbėjimo ypatybėmis (Labotka 2009). Kaip matyti, tyrimų spektras gana platus.

Pastebėtina, kad vyrų ir moterų diskursas, jo ypatybės ir skirtumai daugiausia tyrinėti užsienio autorių, o Lietuvoje tam daug dėmesio kol kas neskirta. Tyrėjos G. Čepaitienė, D. Steigvilaitė-Urbietienė (2004) straipsnyje *Communication of Women and Men on the Phone* stengiasi įžvelgti kalbinės raiškos skirtumus vyrų ir moterų telefoniniuose pokalbiuose. D. Masaitienė (2004) straipsnyje *Gender Differences in Spoken Interaction: a Contrastive Study of English and Lithuanian* sugretino anglų vyrų bei moterų ir lietuvių vyrų bei moterų pokalbius ir ištyrė, kaip vyrai ir moterys organizuoja pokalbį anglų ir lietuvių kalbomis. L. Tainio ir A. Novelskaitė (2008) paskelbė straipsnį *A Wo/men's Language in Wo/men's World: Masculine vs. Feminine self-references in the Interviews with Lithuanian Female scientists*, kuriame analizuojama, kurią giminę dažniau renkasi lietuvių mokslininkės įvardydamos save. Lietuvoje nėra atlikta tyrimų, kuriuose būtų išsamiai analizuojama pritarimo strategija ir jos funkcijos. Tai paskatino specialiai pasidomėti šiuo klausimu.

Analizei pasirinkti merginų, vaikinų ir mišraus [5] tipo pokalbiai. Pokalbių trukmė 5 valandos ir 52 minutės, t. y. tiriamos 2 valandos ir 2 minutės merginų dialogo, 1 valanda ir 50 minučių vaikinų dialogo ir 2 valandos mišraus tipo pokalbių. Iš viso analizuojama 151 puslapis teksto. Siekiant autentiškumo pokalbiai buvo įrašyti pašnekovams nežinant, tačiau vėliau gautas leidimas medžiagą naudoti tiriamiesiems tikslams, užtikrinus pokalbio dalyvių anonimiškumą. Atliktas tyrimas yra kokybinis ir surinktos medžiagos kiekis tokiam tyrimui yra pakankamas. Tyrimui pasirinktas pokalbio analizės metodas [6].

2. Teorinės tyrimo prielaidos

2.1. Pokalbio strategijos genderlekto aspektu

Daugelis mokslininkų (West ir Zimmerman 1987, Tannen 1990, Cameron 1998, Maltz ir Borker 1998, Tannen 1998, Coates 2004 ir kiti) teigia, kad vyrų ir moterų pokalbiuose pirmenybė teikiama skirtingoms strategijoms. Kadangi manoma, jog moterų subkultūrai būdingas bendradarbiavimas, o vyrų – konkuravimas, galima spėti, kad pokalbio metu moterys dažniau linkusios rinktis tokias bendravimo strategijas, kuriomis skatinamas bendradarbiavimas, o vyrai tokias, kuriomis gali atskleisti savo dominavimą ir pasiekti aukštesnį statusą. Žinoma, reikia priminti, kad vyrai nejučia poreikio siekti aukštesnio statuso privačioje, uždaroje erdvėje, todėl tokiuose pokalbiuose gali būti taikomos bendradarbiavimo strategijos.

Kaip apibrėžiamos pokalbio strategijos? Mokslininkė F. Pridham (2001) teigia, kad norėdami tinkamai valdyti pokalbį, turime mokėti tam tikras pokalbio taisykles, t. y. strategijas, kurias išmokstame dar vaikystėje. Pokalbio taisyklės, arba strategijos, gali būti įvairios, pavyzdžiui, pašnekovas privalo žinoti, kaip pradėti, plėtoti, užbaigti pokalbį, kada kalbėti, o kada klausyti, kitaip tariant, nepertraukinėti kalbančiojo. Pašnekovas taip pat privalo žinoti, kaip mandagiai paprašyti, kad kas nors atliktų kokį nors veiksma, kaip paskatinti pašnekovą atsiverti, kaip išvengti nesusipratimų, kurie gali pokalbį nutraukti ir pan. Taigi pokalbio strategijos šiame darbe suprantamos kaip tam tikros taisyklės, kurių laikomasi pokalbiuose siekiant tam tikrų tikslų, pavyzdžiui, paskatinti tęsti pokalbį, išreikšti bendradarbiavimą, pasiekti lyderio poziciją ir pan. Pirmoje lentelėje pateikiamas šio straipsnio autorės sudarytas [7] vyrų ir moterų dažniausiai taikomų pokalbio plėtojimo strategijų sąvadas.

1 lentelė. Vyrų ir moterų pokalbio plėtojimo strategijos

POKALBIO STRATEGIJOS	VYRŲ POKALBIAI	MOTERŲ POKALBIAI
Klausinėjimas	Vyrai rečiau nei moterys klausinėja. Ypač vengiama klausinėti tokiose situacijose, kuriose kyla grėsmė jų statusui.	Moterys linkusios klausinėti, nes tokiu būdu galima paskatinti pašnekovą tęsti pokalbį ir išreikšti bendradarbiavimą.
Pritarimas ir dėmesingas klausymasis	Vyrai trumpus reakcijos pasakymus dažniausiai vartoja tada, kai nori išreikšti pritarimą.	Moterys trumpus reakcijos pasakymus dažniau vartoja tada, kai nori parodyti, kad dėmesingai klausosi pašnekovo.
Pertaukimas	Vyrai dažniau nei moterys pertraukia pokalbius.	Moterys vengia pertaukti pašnekovą.
Prieštaravimas	Vyrai linkę prieštarauti. Tai jie daro atvirai ir tiesiogiai.	Moterys nelinkusios prieštarauti, o jei prieštarauja, tai dažniausiai daro netiesiogiai.
Juokavimas	Vyrai linkę juokauti viešojo gyvenimo srityse.	Moterys dažniau juokauja privačioje erdvėje.
Tyla	Vyrai linkę taikyti tylos strategiją, nes tai vienas būdų išreikšti dominavimą pokalbio metu.	Moterys tylą dažnai interpretuoja kaip susidomėjimo trūkumą kalbama tema, todėl vengia šios strategijos.

Kaip matyti iš pirmos lentelės, vyrai ir moterys kalbėdami taiko skirtingas bendravimo strategijas. Žinoma, nereikia užmiršti D. Cameron (1998) teiginio, kad viename pokalbyje gali būti taikomos ne tik bendradarbiavimą, bet ir konkuravimą skatinančios strategijos. Šiame straipsnyje apsiribojama pritarimo strategijos analize, todėl toliau aptariama, kaip ji apibūdinama teorinėje literatūroje.

2.2. Pritarimo strategija

Daugelis tyrėjų (Strodtbeck ir Mann 1956, Hirschman 1974, Zimmerman ir West, Fishman 1980a ir kiti; pagal Coates, 2004, 87) sutaria dėl to, kad moterys pokalbio metu linkusios reaguoti į kalbėtojo pasakymą ir vartoti trumpus reakcijos pasakymus (angl. *minimal responses*), kuriais išreiškiamas pritarimas ir pašnekovo palaikymas. Coates teigimu, trumpas reakcijos pasakymas – tai tokie žodžiai kaip *taip*, *teisingai* ar garsažodžiai *mh*, *mhm*, *uh-mmh* ir pan. (Coates 2004: 87). Paminėtina, kad pritarimas išreiškiamas ne tik vartojant tokius žodžius arba garsažodžius, bet ir pakartojant pašnekovo pasakymą (Pilkington 1998: 261). Taigi pritardamos moterys pašnekovą tarsi skatina tęsti pradėtą pasakojimą.

Negalima teigti, kad vyrai pokalbio metu minėtų garsažodžių nevertuoja. Vyrai taip pat linkę reaguoti į pašnekovo pasakymą, tačiau, kaip pastebėjo Zimmerman ir West (1975), mišriuose pokalbiuose vyrai linkę reaguoti po tam tikro laiko, pauzės, o moterims toks lėtesnis reagavimas gali atrodyti kaip susidomėjimo pasiūlyta tema trūkumas (Coates 2004: 123). Be to, Maltz ir Broker teigia, kad vyrai pertarus *taip*, *teisingai* ir pan. pokalbio metu įterpia rečiau, nes jiems reakcijos pasakymų vartojimas pokalbio metu gali reikšti visiškai skirtingus dalykus negu moterims: moterims trumpų reakcijos pasakymų vartojimas reiškia tai, kad jų klausomasi (demonstruojamas susidomėjimas) ir suprantama, apie ką kalbama, o vyrams tai, kad jiems pritariama (Tannen 1998: 442).

Pilkington manymu, trumpų reakcijos pasakymų dažnumas priklauso nuo to, kiek klausytojas domisi tema, kurią pasirinko kitas pašnekovas (Pilkington 1998: 260). Vadinasi, kuo pokalbio dalyviui bus įdomesnė plėtojama tema, tuo jis dažniau vartos garsažodžius *mh*, *aha* ir pan. Tačiau kyla klausimas, ar visada trumpų reakcijos pasakymų vartojimo dažnumas gali rodyti klausytojo susidomėjimą arba nesidomėjimą kalbama tema? Pasak Zimmerman ir West, susidomėjimą ir klausymąsi galima išreikšti ne tik žodžiais, bet ir kūno kalba: veido išraiška, galvos linkčiojimu ir pan. (Zimmerman, West 1975: 108). Apskritai, šio straipsnio autorės nuomone, trumpų reakcijos pasakymų vartojimo dažnumas gali priklausyti nuo žmogaus charakterio savybių. Pavyzdžiui, jeigu žmogus nekalbus, tai jis ir pokalbio metu gali nevertoti trumpų reakcijos pasakymų, nors tema jam ir gali atrodyti įdomi.

Pastebėta, kad dažniausiai trumpi reakcijos pasakymai įterpiami tada, kai kalbėtojas daro pauzę ir atsikvepia, tačiau kartais jie sutampa (angl. *overlap*) su kalbančiojo pasakymu (Zimmerman, West 1975: 108). Coates taip pat teigia, kad moterų pokalbiuose gausu sutapimų, kurių atsiranda vartojant trumpus reakcijos pasakymus, klausinėjant ar komentuojant pašnekovo pasakymą ir pan. (Coates 1994: 182–183). Taigi, pasakymai sutampa tada, kai vienas pokalbio dalyvis ima kalbėti nebaigus pašnekovui, pavyzdžiui:

1. *Nora* – *Aš tai pasižiūrėjau, vat, aš nežinau, nu, koks jisai, e, vat, kažkaip, supranti, jis kiekvieną kartą bendraudamas jisai man labai ((pauzė)) gražėja. Su kiekviena aki[mirka][8] jis man [gražėja].*
Rita – *[Joo], [žinok], kai žmogų pažįsti...*
 (M. P., 5) [9]

Pateiktame pavyzdyje matyti, kad dalis Ritos išreikšto pritarimo „dengia“ Noros pasakymo pabaigą. Žinoma, sutampa tik kai kurie žodžiai: Noros ištarti žodžiai *akimirka* ir *gražėja* sutampa su Ritos pritarime esančiais žodžiais *Joo* ir *žinok*. Tačiau reikia pastebėti, kad Rita neskubėjo pritarti pašnekovei ir pasakymai sutapo tik tada, kai Nora pakartojė anksčiau pasakytą mintį. Rita nori parodyti, kad visiškai sutinka su Noros mintimis ir jas palaiko. Pasak Coates, pasakymo sutapimas yra dažna pokalbio parėmimo strategija ir nepažeidžia pokalbio temų kaitos tvarkos. Taip tarsi parodoma pašnekovo nuspėjama kalbančiojo pasakymo pabaiga, todėl dažniausiai paskutinis kalbančiojo žodis sutampa su pirmuoju pašnekovo žodžiu (Coates 2004: 113–114). Šio straipsnio autorė linkusi laikytis Schegloffo (1972 b), Zimmerman, West (1975), Coates (2004) bei

kitų tyrėjų nuomonės, kad „tokie elementai kaip *um hmm, uh huh* ir *yeah* įterpiami kalbant pašnekovui nėra pokalbio pertraukimo priemonė, priešingai, jie rodo pašnekovo susidomėjimą ir bendradarbiavimą plėtojant temą“ [10] (Zimmerman, West 1975: 108).

Taigi apibendrinant galima teigti, kad pokalbyje taikant pritarimo strategiją siekiama parodyti susidomėjimą, išreikšti palaikymą ir tokiu būdu paskatinti pašnekovą tęsti pradėtą temą.

3. Tyrimas

Kaip jau buvo minėta, tyrimas atlikas pokalbio analizės metodu. Kadangi kai kurios pokalbiuose dalyvavusių asmenų savybės, pavyzdžiui, charakterio ypatybės ir pan. gali turėti reikšmės ieškant atsakymų į tyrimo metu iškilusius klausimus, pirmiausia trumpai apibūdinamas kiekvienas pokalbio dalyvis ir paaiškinama, kokie tarpusavio ryšiai juos sieja. Vėliau detalai analizuojamos draugiškuose lietuvių jaunimo pokalbiuose taikomos pritarimo strategijos funkcijos ir raiška. Kadangi straipsnio autorė visus pokalbio dalyvius pažįsta, jų charakterio ypatybės apibūdinamos remiantis asmenine patirtimi.

3.1. Pokalbio dalyviai

Vaikinų dialoge dalyvavo du asmenys. Šiame straipsnyje jie vadinami Ryčiu ir Tomu. Vaikiniai susipažino studijų laikais. Rytis ir Tomas kartu praleisdavo gana daug laiko: važiuodavo į universitetą, bendraudavo paskaitų metu, retkarčiais susitikdavo laisvalaikiu. Vieną vasarą abu pokalbio dalyviai kartu buvo išvykę padirbėti į užsienį. Baigę studijas Rytis su Tomu susitinka labai retai, tačiau kartais bendrauja telefonu, internetu. Rytis – 27 metų vaikinai, baigęs universitetą ir šiuo metu dirbantis vadybininku. Vaikinas nelinkęs daug kalbėti, turintis tvirtą nuomonę. Tomas – 27 metų vaikinai, baigęs universitetą, šiuo metu dirbantis ekonomistu. Jis linksmas, pasitikintis savimi, mėgstantis daug kalbėti ir juokauti.

Merginų pokalbio dalyvės straipsnyje vadinamos Rita ir Nora. Merginos yra draugės. Jų draugystė tęsiasi septynerius metus. Rita – 24 metų mergina, studijuojanti universitete ir dirbanti klientų aptarnavimo specialiste. Mergina nemėgstanti daug kalbėti, kukli, ramaus būdo. Nora – 23 metų mergina, taip pat dirbanti klientų aptarnavimo srityje, baigusi universitetą. Ji atvira ir mėgstanti bendrauti.

Mišriuose pokalbiuose iš viso dalyvavo 4 asmenys: jau minėti Rita bei Rytis ir dar vienas vaikinai Rokas su savo sužadėtine Ina. Rita ir Rytis daugiau nei metai yra pora, tačiau jie pažįstami nuo vaikystės. Svarbu paminėti, kad Rytis ir Rokas yra geriausi draugai nuo darželio laikų. Mokykloje šie vaikinai konkuravo: Rytis mokėsi daug geriau už Roką, tačiau Rokas visada užimdavo klasės lyderio poziciją. Būtina pridurti, kad Rita ir Rokas yra brolis ir sesuo. Rokas – 26 metų vaikinai, baigęs Lietuvos veterinarijos akademiją ir dirbantis veterinarijos gydytoju. Pasitikintis savimi, mėgstantis pasipuikuoti prieš kitus, pasigirti, linkęs bendrauti, dažnai juokaujantis. Ina – 23 metų mergina, baigusi universitetą ir dirbanti klientų aptarnavimo srityje. Gana ramaus būdo, nelinkusi daug kalbėti.

Remiantis šia trumpa pašnekovų charakteristika toliau aiškinamos kai kurios pokalbių ypatybės.

3.2. Pritarimo strategijos analizė

Kaip pastebėta atlikus šiame straipsnyje aprašomą tyrimą, pritarimas – viena dažniausiai lietuvių vaikinų, merginų ir mišriuose pokalbiuose taikomų strategijų. Nors Strodbeckas ir Mannas (1956), Hirschman (1974), Zimmerman ir West, Fishman (1980a) ir kiti (pagal Coates 2004: 87) teigia, kad moterys pokalbio metu dažniau negu vyrai linkusios vartoti trumpus reakcijos pasakymus, kuriais išreiškiamas pašnekovo palaikymas ir pritarimas jam, tačiau tiriama medžiaga parodė, kad ši strategija gana dažnai taikoma ir vaikinų dialoguose, šiek tiek rečiau – mišriuose pokalbiuose. Galbūt pritarimo strategija tiriamuosiuose pokalbiuose dažnai taikyta todėl, kad visi jie buvo draugiški, buitiški ir vyko neoficialioje aplinkoje. Be to, pašnekovus siejo artimi

tarpusavio ryšiai. Reikia pridurti, kad viena pašnekovė merginų pokalbiuose trumpus reakcijos pasakymus vartojo daug dažniau nei kita. Greičiausiai tai lėmė aplinkybė, kad viena mergina buvo daug šnekesnė už kitą ir dažniau pasakojo, o jos nelinkusi kalbėti pašnekovė daugiau klausė ir kalbėtojai pritarė.

3.2.1. Pritarimo strategijos funkcijos

Pasak teoretikų, trumpų reakcijos pasakymų vartojimas pokalbio metu rodo, kad pašnekovas pritaria kalbėtojiui, palaiko jį ir tokiu būdu skatina tęsti pasakojimą. Atliktas tyrimas parodė, kad pritarimas lietuvių jaunimo pokalbiuose turi dar keletą papildomų funkcijų. Pritarimu galima ir apginti bei užtarti pašnekovą arba apsiginti pačiam, pasišaipyti iš pokalbyje nedalyvaujančio asmens ir paremti pašnekovo mintį. Toliau šios pritarimo funkcijos aptariamos išsamiau.

3.2.1.1. Kalbėtojo palaikymas, pateisinimas. Tai viena dažniausių pritarimo funkcijų tiriamuosiuose lietuvių jaunimo pokalbiuose. Pritarimas yra vienas būdų parodyti pašnekovui, kad pokalbio dalyvis jį palaiko ir pateisina jo poelgius, sumanymus ir pan. Pavyzdžiui:

2. *Nora* – = *Tarkim, penktadienį šokiai, ane, vat? Arba šiaip kur nors išeit. **Tai ką, aš dabar lauksiu, kol tas žmogeliukas ten pasirašys, aš skubu.** <...>, žinai, arba išsimaudžius po liemenuko ir triusikais. Aišku, būdavo aš jusdavau, kad vyrai taip būdavo ((vaizduoja vyrų veido išraišką)) taip, žinai.*
- Rita* – *Mh.*
- Nora* – *Tėvas: „<...> ką tu čia, žinai, vaikštinieji taip“, žinai. Aš, aš vislaik sakydavau: „**Tai ką, aš, tipo, ne namuose esu?**“ Aš save, aš esu savo namuose, tai čia jų problema, kad jie čia, žinai, atėję [yra]. Čia ne mano=*
- Rita* – *[Mh].*
- Nora* – = *problema. Aš jaučiuosi gerai. Jeigu jie blogai jaučiasi – atsiprašau, aš nekalta.*
- Rita* – *Nu jo, tu savo namuose, tavo [erdvė], tai kur tau normaliau=*
- Nora* – *[Ir, ir]*
- Rita* – = *jaus[tis, jei ne savo namuose].*
- Nora* – *[Ir aš, vat, gal tas, aš nei]sivaizduoju. <...> (M. P., 43–44)*

3. Rytis – *Bet ar aš neteisinga sakau?*
 Rita – *Ką sakai?*
 Rytis – *Nu, su meile padaryts žieds ar nupēr[ks]?*
 Ina – [Ne]teisingai.
 Rita – *Va, matai.*
 Rokas – ((nusijuokia))
 Rytis – *Karoč, tuos mote[rys].*
 Rita – [Taip], *tos moterys.*
 Rytis – *Reik Ruoka paklaust.*
 Rita – *O tai ko Roks nepadare Inai iš kamštelio?*
 <...>
 Rytis – *[Bet tai klau]syk, padiskotoujam. Pavyzdžiou, kap tau atruoda, ar, ar geriau yr ka žeidą padara, pavyzdžiou, su meile, ane?*
 Rokas – *Taip, [geriau].*
 Rytis – [Iš al]aus kamšteli, *pavyzdžiou, paėmi padara, nušlifouji tèn, žinai.*
 Rokas – *Todėl, kad su meile darai.*
 Rytis – *No. Ar ten nuperki, žinai, su kuokiu nuors kristalu i panašiai.*
 Rokas – *Taigi viską žiūri dabar šiais laikais nesvarbu, žiūri į pinigus, kiek tas žieds kainava. Jeigu gerai kainava, tai tada būsiu tavo žmona, jei[gu ne]... (MŠ. P. 1, 38-39)*

2-ame pavyzdyje Nora pasakoja apie tai, kad vaikščiojimas namuose vien su apatiniais drabužiais, net kai yra svetimų žmonių, jai yra normalus elgesys. Ji teigia, kad tai nieko blogo ir kiti neturi teisės jos smerkti: „Tai ką, aš, tipo, ne namuose esu?“. Ritos pritarimo „Nu jo, tu savo namuose, tavo erdvė, tai kur tau normaliau jaustis, jei ne savo namuose“ tikslas šiuo atveju yra pateisinti ir palaikyti tokį Noros elgesį. Galima tik spėlioti, ar ir pati Rita išdrįstų elgtis taip, kaip elgiasi Nora, tačiau bet koku atveju ji pateisina savo pašnekovės elgesį. Palaikymas ir kai kurių pašnekovės poelgių pateisinimas rodo tai, kad Rita yra draugės pusėje, o tai būtų galima sieti su noru solidarizuotis. Rita šiuo atveju parodo, kad ji yra tokios pat nuomonės, kaip ir jos draugė, taigi toks elgesys tik dar labiau skatina pašnekovę atsiverti ir vėliau ji ima pasakoti kitą įvykį susijusia tema.

3-iam pavyzdyje matyti, kaip Rytis, sakydamas „Bet tai klausyk, padiskotoujam. Pavyzdžiou, kap tau atruoda, ar, ar geriau yr ka žeidą padara, pavyzdžiou, su meile, ane?“, skatina savo draugą Roką įsitraukti į pokalbį ir jam pritari. Sulaukęs Roko palaikymo „Taip, geriau, Todėl, kad su meile darai“ Rytis tęsia savo mintį („Iš alaus kamšteli, pavyzdžiuo, paėmi padara, nušlifouji tèn, žinai, No. Ar ten nuperki, žinai, su kuokiu nuors kristalu i panašiai“) ir stengiasi įrodyti merginoms, kad jis yra teisuus. Sunku pasakyti, ar Rytis būtų linkęs toliau diskutuoti šia tema, jeigu nebūtų sulaukęs Roko pritarimo, tačiau šiuo atveju vaikino sumanymas, kad žiedą geriau pačiam padaryti nei nupirkti, yra palaikomas ir pateisinamas kito pokalbyje dalyvavusio vaikino.

Pritarimo strategijos taikymas tokiose situacijose, kai norima pateisinti pašnekovą, pastebėtas vaikinų, merginų ir mišriuose pokalbiuose, tačiau būtina pridurti, kad mišriuose pokalbiuose dažniau pateisinti, palaikyti viena kitą stengėsi merginos. Pavyzdžiui:

4. *Ina* – *Nu jo, mes juk iš Klaipėdas, tu Klaipėdoj apklykei mane vieną kart.*
Rokas – *Vieną kartą apklykiau.*
Ina – *Kai trenkė i telefonuą į žemi, kuo tik nebova. Važiuvom, turiejom kur surast kolegiją...*
Rokas – *Tai aiškin, kur man važiuoti.*
Ina – *Aš neaiškinau, aš tylėjau atsisėdus, bijojau.*
 <...>
Ina – *Turiejom surast ten pusseserę sveikint, i nerada iš pirmo karto, o je[eezau].*
Rokas – *[Ne, i] sied, ir aiškin man, kaip man [daryti].*
Ina – *[Ausys] raudooooonos, tiktai dega visas. Tą nagi navigaciją keikia, ((juokdamasi)) ten visokiom išvadino tą mergą. ((juokas))*
 <...>
Rita – *Aš tai, pavyzdžiui, irgi pradėdu bijot, kai pradeda riekt kas nuors.*
 (MŠ. P. 1, 11–12)

Iš 4-to pavyzdžio matyti, kad Ina ima pasakoti istoriją apie tai, kaip kartą Rokas savo elgesiu ją išgąsdino. Pirmiausia ji pasako „Aš tylėjau atsisėdus, bijojau“ ir tada ima pasakoti, kaip viskas iš tiesų buvo: „Tu Klaipėdoj apklykei mane vieną kart, Turiejom surast ten pusseserę sveikint, i nerada iš pirmo karto, o jeeezau, Ausys raudooooonos, tiktai dega visas. Tą nagi navigaciją keikia, ((juokdamasi)) ten visokiom išvadino tą mergą“. Pastebėtina tai, kad kita pokalbyje dalyvavusi mergina Rita, tarsi norėdama solidarizuotis su Ina, pritaria jai sakydama „Aš tai, pavyzdžiui, irgi pradėdu bijot, kai pradeda riekt kas nors“. Šis pasakymas gali būti traktuojamas kaip pašnekovės palaikymas ir sutikimas su jos nuomone. Merginų polinkį solidarizuotis būtų galima sieti su moterų subkultūrai būdingu bendradarbiavimu. Palaikydamos viena kitą merginos tikriausiai norėjo susitapatinti ir parodyti, kad abi priklauso tai pačiai grupei.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad išreiškiamos pritarimą ir viena kitą palaikydamos pašnekovės merginų pokalbyje dažnai vartoja frazes *aš irgi, man irgi* ir pan. Pavyzdžiui:

5. *Nora* – *Ooo, ta prasme, kaip pasakyt, pavyzdžiui, aš kartais ((pauzė)) irgi taip, iš vienos pusės, kaip pasakyt, ee, kad pačioj pradžioj būdavo, kad kai pamatydavau Mantą, mmmm, taip per[veria širdį].*
Rita – *[Nu jo, aišku]. Man taip irgi [būdavo].* (M. P., 28)

Kalbėdama apie savo jausmus Nora sulaukia pašnekovės pritarimo „Nu jo, aišku. Man taip irgi būdavo“, kuris ją informuoja, kad Rita kažkada jautėsi taip pat arba išgyveno panašią situaciją. Tai, straipsnio autorės nuomone, turėtų paskatinti Norą atsiverti dar labiau. Frazėmis *man irgi* arba *aš irgi* pokalbio dalyvė nori solidarizuotis, susitapatinti su pasakotoja ir įgyti jos palankumą bei dar didesnę pasitikėjimą. Be to, galima teigti, kad pritarimas „Nu jo, aišku. Man irgi taip būdavo“ yra stipresnis už paprastą „Nu jo, aišku“, kuris šioje situacijoje atrodytų šaltokas.

Solidarumo raiška frazėmis *aš irgi, man irgi* ir pan. būdinga ir mišriems pokalbiams, tačiau reikia pridurti, kad juose tokias frazes dažniausiai vartoja merginos. Vaikinų dialoguose toks pritarimas pasitaiko labai retai. Žinoma, negalima teigti, kad vaikiniams nėra taip svarbu solidarizuotis. Galbūt solidarumą jie išreiškia kitaip ir pašnekovą atsiverti skatina kitais būdais.

3.2.1.2. Kalbėtojo apgynimas arba pašnekovo apsigynimas. Atlikus tyrimą nustatyta, kad trumpais reakcijos pasakymais pašnekovai gali apginti kalbėtoją arba apsiginti patys. Ši pritarimo strategijos funkcija pastebėta mišriame pokalbyje. Reikia pridurti, kad taikydamos pritarimo strategiją apginti ir apsiginti abiem atvejais stengėsi merginos. Pavyzdžiui:

6. Rokas – *Ne, tai aš irgi nežinojau, kad man mašina suges.*
 Rytis – *Tu ga[létum]*
 Ina – *[Ne ma]šinoj esmė.*
 Rokas – *NE, NE, NE MAŠINOJ, aš jau pamačiau, karoč, „Kas čia?“*
 Ina – *Ei, a galim mes savo baltinių neskalbt čia [taip] va.*
 Rita – *[Jo], [jo].*
 Rokas – *[Ga]lim.*
 Ina – *Čia išvis ne į temą. (MŠ. P. 1, 5)*
7. Rytis – *Kada jūs į Vilnių atvažiuosėt?*
 Rita – *Jo, rimtai. ((pauzė)) Kada gausi atostogas?*
 Ina – *Atuostogas?*
 Rokas – ***Geriau paklausk kitą [klausimą].***
 Ina – *[Nežinau]. Nežinau, kada gausiu. Aš gal negausiu išvis.*
 Rita – *O [tai]...*
 Ina – *[Tai], vat, kai tryse būsim, tada biški pasi...*
 Rokas – ***Paklausk Inos.***
 Rita – ***Nu, tai i klau[siu].***
 Ina – *[No].*
 Rokas – ***Paklausk.***
 Rita – ***Gaus kokią [die]ną ir atvažiuos.***
 Ina – *[No]. (MŠ. P. 1, 18–19)*

6-tame pavyzdyje Rokas priekaištauja savo sužadėtinei Inai dėl, jo nuomone, netinkamo elgesio: „NE, NE, NE MAŠINOJ, aš jau pamačiau, karoč, „Kas čia?“. Fraze *Kas čia?* jis imituoja Inos pasakymą. Priekaištą Rokas išreiškia gana grubiai, nes kalbėdamas pakelia balso toną (garsiau išstarta frazė žymima didžiosiomis raidėmis) ir intonaciškai pabrėžia kai kuriuos žodžius (jie pavyzdyje pabraukti). Jausdamasi nejaukiai ir bijodama, kad gali būti prie visų apkaltinta nederamu elgesiu, taip pat norėdama išvengti ginčo Ina pasielgia taktiškai: mergina prašo vaikiną neviešinti jų santykių. Inos pasakymas „Ei, a galim savo baltinių neskalbt čia taip va“ sulaukia Ritos palaikymo (*Jo, jo*). Pastaroji tarsi gina Inos poziciją norėdama padėti draugei išvengti pažeminimo. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad net ir nežinodama visos situacijos Rita gina ir užstoja merginą, o ne vaikiną, kuris yra jos brolis. Pastebėjęs, kad Ina sulaukė palaikymo, Rokas tarsi atsitraukia ir sutinka baigti temą. Galima tik spėti, ar Rokas tai padarė tik dėl to, kad palaikymo sulaukė Ina, o ne jis, ar dėl to, kad suprato, jog tęsti šią temą iš tiesų būtų nemandagu.

7-tame pavyzdyje Ryčiui paklausus Roko ir Inos, kada jie planuoja atvažiuoti į Vilnių, Rokas vėl stengiasi užgauti Iną. Jau atsakydamas „Geriau paklausk kitą klausimą“ Rokas tikriausiai turėjo omenyje, kad dėl to, jog jie vis dar iki šiol neaplankė Ryčio ir Ritos, yra kalta Ina. Kitas Roko atsakymas „Paklausk Inos“ tik patvirtina spėjimą, kad vaikiną visą kaltę ir atsakomybę už kelionės į Vilnių atidėliojimą bando suversti savo merginai. Rita, matydama nederamą brolio elgesį, mėgina užstoti ir apginti Iną: „Nu, tai ir klausiu, Gaus kokią dieną ir atvažiuos“. Abi šias pastabas ji pasako gana griežtai. Tai buvo tarsi reakcija į netinkamą Roko elgesį su savo mergina. Pajautusi, kad pašnekovė stengiasi ją apginti, Ina abiem Ritos pasakymams pritaria žodeliu *nu*. Tokiu būdu taikydama pritarimo strategiją Ina stengiasi apsiginti.

Apibendrinant galima teigti, kad ginant kitą pokalbio dalyvį, stengiamasi su juo suartėti. Pritarimu ginant kito poziciją galima parodyti, kad esi jo pusėje, reiški jam palankumą ir solidarumą, o tai stiprina tarpusavio ryšius. Galima spėti, kad kartą sulaukęs pašnekovo palaikymo kalbėtojas kitoje situacijoje savo gynėją taip pat stengsis užtarti. Reikia pabrėžti, kad mišrių pokalbių, kuriuose pritarimu stengiamasi apginti pašnekovą arba apsiginti pačiam, rasta mažai.

Galbūt taip yra todėl, kad tokių situacijų, kuriose pašnekovai norėtų apkaltinti kitą pokalbio dalyvį, pasitaikė nedaug.

3.2.1.3. Pasišaipymas iš pokalbyje nedalyvaujančio asmens. Teorinėje literatūroje teigiama, kad vyrai pokalbio metu linkę pašiepti pašnekovus. Galima spėti juos tai darant iš noro pasirodyti stipresniems už kitus ir įrodyti savo vyriškumą. Pastebėta, kad vaikinai pritarimą kalbėtoji gali išreikšti pasišaipydami iš pokalbyje nedalyvaujančių asmenų. Tokių atvejų rasta vaikinių ir mišriuose pokalbiuose. Pavyzdžiui:

8. *Ina* – <...> *Roks saki, kad jam gieda buvo eit su juo apsirengus.*
 ((nusijuokia))
- Rokas* – <...> *apsimovė, karočia, tuokias kažkuokias triedala spalvos, karočia, kelnes, vat, iki čia. Apsimovė, karočia, maikę užrašyta ten kažkokia, žinai, tipo, giliukai, karoč, nupiešti, žinai, ir čia, karoč, užrašyt 2003-ių, karoč, olimpinės žaidynės, kažkokios olimpinės, kažkas iš tų mokyklos laikų. Sakau: „Nu, nu“. Sakau: „Užlaikytą maikę turi“.*
- Ina* – ((juokas))
- Rita* – ((juokas)) (MŠ. P. 1, 21)

8-tame pavyzdyje tyčiojama iš pokalbyje nedalyvaujančio asmens. Galbūt dėl šios priežasties draugo pasišaipymas yra gana šiurkštus. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad pirmiausia iš kito asmens pasityčioja mergina, bet ji tai daro gana atsargiai. Ina nesako, kad draugo rengimosi stilius nepatinka jai, bet teigia, jog apranga netenkina Roko: „Roks saki, kad jam gieda buvo eit su juo apsirengus“. Tokiu būdu ji tarsi nusimeta atsakomybę už pasakytus žodžius ir paskatina Roką tęsti jos mintį. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad Rokas nedelsdamas pritaria Inai. Pasakojimo pradžioje nėra pritariamojo garsažodžio (*mh, jo* ir pan.), o tiesiog iš karto imama pasakoti, kas negerai. Šaipydamasis iš kito asmens vaikinai keikiasi, kalba žargonu (*karoč*), vartoja sarkazmą (*Užlaikytą maikę turi*), o tai dar labiau sustiprina pajuoką. Galima spėti, kad vaikinui Inos pasiūlyta tema patiko ir jis tarsi mėgaujasi išsakydamas savo nuomonę ir menkindamas kitą asmenį. Merginų juokas Roko pasakojimo pabaigoje taip pat gali būti traktuojamas kaip pritarimas, jog jų apkalbamas asmuo nesugeba tinkamai rengtis. Tokių atvejų, kai pritarimu šaipomasi iš pokalbyje nedalyvaujančio asmens, vaikinių ir mišriuose pokalbiuose nebuvo daug, taigi galima teigti, kad tai retas reiškinys.

3.2.1.4. Kalbėtojo minties parėmimas. Pritardamas pašnekovas gana dažnai stengiasi paremti kalbėtojo mintį. Pastebėtina, kad tokiais atvejais linkstama pateikti pavyzdį, t. y. papasakoti kokią istoriją, nutikimą ar įvykį, kuris turėtų įrodyti, kad kalbėtojas neklysta. Pastebėta, kad pokalbio dalyviai pirmiausia pritaria kalbėtojo pasakymui ir tik po to pateikia konkretų pavyzdį. Pavyzdžiui:

9. *Nora* – *Va, tas kabinie... Kaip būna, Kęstas irgi pačioj pradžioj sako: „Bet jis žmogus labai toksai kandžiojantis“.*
- Rita* – *Nu, ((pauzė)) jo.*
- Nora* – *Jisai [labai kandžiojasi].*
- Rita* – *[Jis labai toks, nu], tur turiet nu išt ištvermės. Jau mama sakė Linai, sako, nu, tu, Lina, sa[ko, žiūriek].*
- Nora* – *[O koks jį] ženklas yra?*
- Rita* – *Mergelė. ((pauzė)) Saka, tu žiūriek, saka, jeigu tau, saka... Nu jo, aš irgi pastebėjau, nes, vat, pavyzdžiui, aš irgi sekmadienį nuvariau aš pas jo, nu, ir sėdim ir jis buvo pataisęs ten valgyt kažką. Ir Lina taip pasižiūrija, Roks sako: „A nori valgyt?“ Nu, aš buvau kaip tik po kelionės, žinai, nu, sakau: „Jo, noriu“. Nu, ir Lina sako, bet taip atsisuko kažkaip: „Nu, bet tu žiūriek ar tau patiks“. Roks iškart: „A ko tu čia, a ko tu čia?“, žinai, tipo. Nu, ir paskui buvo, kai aš pavalgiau, nu jo, aštriai jis buvo pataisęs, aš aštriai nevalgau. Paskui Roks sako: „Aš tau pataisiau, o tu, tipo, nevalgai“, žinai, tipo. Nu, ir: „Aš valgiau, valgiau, nu, juk matei, kad valgiau, juk aš nemiegstu aštriai, juk tu žinai, kad aš nemėgstu aštriai“. Bet saka Roks: „Bet vis tiek valgei“. „Nu, valgiau, valgiau“, žinai. ((juokas)) Nu, ir paskui aš kai pavalgiau ir žinai, eee, Roks klausia: „Nu, a skaniai?“ Sakau: „Nu, skaniai“. Ir kažkaip Lina iškart į Roką atsisuko, o Roks: „A ko tu žiūri? Galvojai, kad sakys, kad neskaniai?“ Nu, vat, grynai, nu, toks nu yr, nuuu. ((pauzė)) Nu, iš tikrųjų toks pasikandžiojims, pasikandžio. Ir Lina iš tikrųjų tur turiet labai daug ((pauzė)) kantrybės su juo. (M. P., 24)*

9-tame pavyzdyje Noros teiginys „Bet jis žmogus labai toksai kandžiojantis“ sulaukia pašnekovės pritarimo „Nu, ((pauzė)) jo“. Kaip galima suprasti iš teiginio pakartojimo „Jisai labai kandžiojasi“, Nora nori plėtoti šią temą. Rita ne iš karto paremia, pagrindžia Noros mintį. Pirmiausia ji dar pakalba apie vaikino zodiako ženklą. Rita pradeda pasakoti, ką jai apie Roką sakė mama, tačiau vėliau prisimena, ką apie vaikino polinkį įgelti kitiems ar pasišaipyti neseniai sakė Nora, ir pateikia konkretų pavyzdį. Ji papasakoja, kaip kartą jai svečiuojantis pas brolių, Rokas priekaištavo savo merginai dėl to, kad jai nepatiko jo pagamintas patiekalas (pavyzdys tęsiasi nuo „aš irgi sekmadienį nuvariau aš pas jo“ iki „Galvojai, kad sakys, kad neskaniai?“). Toks konkretaus įvykio papasakojimas (pavyzdys) tik patvirtina Noros žodžius, kad vaikinai tikrai mėgsta „pasikandžioti“. Pastebėtina tai, kad po trumpo pasakojimo Rita dar kartelį pakartoja „Nu, iš tikrųjų toks pasikandžiojims, pasikandžio“ ir taip tarsi patvirtina Noros išreikštą nuomonę. Reikia pabrėžti, kad merginų dialoge pritarimas, kuriuo paremiama kalbėtojo mintis, pasitaiko dažniau nei vaikinų ar mišriuose pokalbiuose.

3.2.2. Pritarimo strategijos raiška

Atliekant tyrimą nustatyta, kad pritarimas lietuvių jaunimo pokalbiuose gali būti reiškiamas keliais būdais: a) trumpais reakcijos pasakymais; b) kalbėtojo pasakymo pakartojimu; c) kalbėtojo pasakymo užbaigimu; d) pavyzdžiu; e) komplimentu. Toliau šie pritarimo raiškos būdai aptariami išsamiau.

3.2.2.1. Trumpų reakcijos pasakymų vartojimas. Straipsnio įvadinėje dalyje jau minėta, kad, pritarimą įprasta reikšti žodžiais *taip, teisingai, mh, aha* ir pan. (Coates 2004: 87). Išanalizavus tiriamąją medžiagą nustatyta, kad lietuvių jaunimo pokalbiuose pritarimas dažniausiai

reiškiamas žodžiais *nu, jo, aišku, aha* arba fraze *nu jo*. Taigi galima tik sutikti su tyrėjų nuomone, kad pritarimas dažniausiai reiškiamas trumpais reakcijos pasakymais, pavyzdžiui:

10. Rytis – *Ne, bet nieko baisaus iš tikrųjų.*
Tomas – *Nu.* (V. P., 9)

11. Rita – *<...> [Ir ta] padėtis vi[sų skirtinga].*
Nora – *[Jo, jo, jo], žinai, sakau: „Tai, vat, Gintarai, <...>*
(M. P., 16)

12. Ina – *<...> Uns niekad nepripažįst sava klaidų.*
Rytis – *Nu tai aišku.* (MŠ. P. 1, 12)

Iš 10-to, 11-to, 12-to pavyzdžių matyti, kad skirtingais reakcijos pasakymais *nu, jo, jo, jo* ir *nu, tai aišku* pašnekovai išreiškia pritarimą kalbančiojo nuomonei.

Vaikinių pokalbiuose pritarimas gana dažnai reiškiamas ir frazėmis *ne, tai taip, ne, tai jo* ir pan. Merginų dialoguose tokių frazių mažiau, o mišriuose pokalbiuose jų pasitaiko labai retai. Pavyzdžiui:

13. Tomas – *O jie jau tai varė. ((pauzė)) Vis tiek, sakau, kada nors nuvažiuosiu aš į Luceną pailsėt. ((juokas))*
Rytis – *Ne, aš tai irgi noriu.* (V. P., 18)

14. Rytis – *Būtų doleriais ir tiek, žinai. „MacDonald’ e“ valgytum. ((juokas))*
Tomas – *Ne, tai gerai, „MacDonald’s“ tiek pat ten kainuoja. <...> Tai reik pasiplanuot ir važiuot. ((pauzė)) Tik iš anksto reik planuotis labai žiūriet [jau].*
Rytis – *[Nee]eee. ((pauzė)) Prieš metus kaip nieko jau turi būt viską suplanavęs.*
(V. P., 19)

13-tame pavyzdyje Ryčio frazė „Ne, aš tai irgi noriu“ reiškia pritarimą Tomo minčiai, kad būtų smagu kada nors grįžti pailsėti ten, kur kažkada anksčiau abu draugai dirbo. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad Rytis pirmiausia pasako žodį *ne*, kuris lyg ir reikštų prieštaravimą, tačiau iškart po to šis žodis paaiškinamas fraze „aš tai irgi noriu“. Taigi visas pasakymas reiškia pritarimą.

14-tame pavyzdyje Tomo pasakymas „Ne, tai gerai, „MacDonald’s“ tiek pat ten kainuoja“ taip pat reiškia pritarimą, kad valgyti užsienyje tikrai būtų nebrangu. Kaip ir 13 pavyzdyje, Tomo pasakymas pirmiausia pradedamas žodžiu *ne*, kuris galėtų reikšti prieštaravimą, tačiau po jo einanti frazė *tai gerai* leidžia Ryčiui suprasti, kad pašnekovas šitaip jam pritaria. Reikėtų atkreipti dėmesį ir į vėlesnę Ryčio reakciją *Neeee*. Šioje situacijoje, straipsnio autorės nuomone, pasakymas *Neeee* turi priešingą reikšmę, t. y. vartojamas vietoj *taip*. Sakydamas *Neeee* Rytis iš tikrųjų nori pritarti Tomui, kad poilsis Amerikoje būtų nuostabus dalykas. Taigi, kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, frazėmis *ne, tai taip, ne, tai gerai* ir pan. galima išreikšti ir pritarimą.

Išnagrinėjus tiriamąją medžiagą pastebėta, kad vaikinai ir merginos tos pačios lyties pokalbiuose pritarimą linkę sustiprinti žodžiais *aišku, būtent, teisingai, iš tikrųjų* ir pan. Pavyzdžiui:

15. Tomas – [Matai, ten ne]prognozuojami dalykai. ((pauzė)) Turiejau, aš kai maniau, tai turieja būt visks pasibaigę, bet darbai nesibaigia. I nieka negaliu padaryt. Nes ne nuo tavęs priklausa.
- Rytis – **Jo, jo, visada** taip būna.
- Tomas – Bet sakau, susitvarkys, nieka, nieka, nes, žinai. ((pauzė)) Nors pirmą savaitę būsiu Lietuvoj, tai iš esmės gali kažką dar... ((pauzė)) Bet nesinori. Nes nepasiilsėsi. Pradėsi ten ten dieną eisi vėl [ten]...
- Rytis – [Nee], **durnai, durnai**. Aš tai, pavyzdžiui, vat, išsijungiu meilę ((pauzė)) ir viskas. Į jokių skambučių, į nieka. Skambinaaa, numetu, žinai, ir viskas.
- Tomas – **Tai teisingai**, [nes nepasiilsį]. (V. P., 30–31)
16. Nora – Žinai, ir labai dėkojo, kad... Sako, jūs neįsivaizduojat, sako, kaip, va, sako, aš džiaugiuosi, ir tiksliau, žinai, ta prasme, sako, negaliu patikėti, kad jūs tokie nuostabūs žmonės esat. Ta prasme, kad jūs nerėkiate.
- Rita – Aha.
- Nora – Tai, sako, čia tokių būna, žinai. [SAKO, AŠ KAI] važiavau, va, =
- Rita – [Jo, jo, aišku].
- Nora – =dabar, va, sako, netgi, sako, NEBIERA PYKČIO, KAI MANE IŠKVIETĖ. Ir, žinai, ta prasme, jis sako, nes tas jūsų tas visas, ta prasme, nu, atpirko, žinai, jūsų tas toksai. Nu, ką, sakom, ko mums pykt. Nu, atsitiko, atsitiko, nu, ką bepadarysi, žinai. ((pauzė)) Tai [va].
- Rita – [Nu] **jo, iš tikrųjų, aišku, ten būtų koks varęs... Nu, iš tikrųjų pasitaiko tokių žmonių**, kurie, vat, sukels tokį šumą, kad ir tam pačiam di[rektoriui bus nervų] išstampims ir...
- Nora – [Patikiek, patikiek]. (M. P., 6)

Iš 15-to pavyzdžio matyti, kad vaikinai pritaria vienas kitam ir pritarimą sustiprina tam tikrais žodžiais: *visada*, *durnai*, *durnai* ir *teisingai*. Pirmiausia Rytis trumpu reakcijos pasakymu *Jo, jo* pritaria Tomui, kad darbai priklauso ne nuo jo, ir dar prideda, kad „visada taip būna“. Galima manyti, kad žodis *visada* sustiprina pritarimą ir jis šioje situacijoje atrodo įtaigesnis nei pritarimas *jo, jo*. Vėliau Rytis pritarimą išreiškia dar stipriau: „Nee, durnai, durnai“. Žodis *durnai* šiuo atveju reiškia pritarimą, kad ėjimas į darbą atostogų metu yra nesąmonė. Greičiausiai Rytis nori parodyti, kad jis besąlygiškai pritaria Tomui. Beje, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad žodis *durnai* pakartojamas du kartus, o tai taip pat sustiprina pritarimą. Sulaukęs tokios pašnekovo reakcijos, Tomas, taip pat kaip ir jo pašnekovas, pritarimą išreiškia stipresniu žodžiu *teisingai*: „Tai teisingai, nes nepasiilsį“.

16-tame pavyzdyje Nora pasakoja istoriją apie tai, kokių kartais pasitaiko pikty žmonių. Merginos pasakojimui Rita pritaria: „Jo, jo, aišku“. Galima spėti, kad pritardama Norai ir pritarimą sustiprindama žodžiu *aišku* ji nori pasakyti, kad gerai supranta, apie kokius žmones kalba pašnekovė – tikriausiai pačiai Ritai ne kartą teko su tokiais asmenimis susidurti. Pastebėtina tai, kad Norai baigus kalbėti Rita dar kartą išreiškia pritarimą ir jį sustiprina žodžiais *iš tikrųjų* ir *aišku*: „Nu jo, iš tikrųjų, aišku, ten būtų koks varęs... Nu, iš tikrųjų pasitaiko tokių žmonių, kurie, vat, sukels tokį šumą, kad ir tam pačiam direktoriui bus nervų išstampims ir <...>„. Greičiausiai tokiu būdu Rita nori parodyti, kad tikrai sutinka su pašnekove. Dėmesys atkreiptinas dar ir į tai, kad Ritai reiškiant pritarimą Nora ištaria „Patikiek, patikiek“. Šis pasakymas gali būti interpretuojamas kaip noras įrodyti, kad tai, kas buvo pasakyta, yra tikra tiesa.

Tokių atvejų, kai vaikinai ir merginos tos pačios lyties dialoguose sustiprina pritarimą žodžiais *iš tikrųjų, aišku* ir pan. pastebėta ir daugiau. Taigi galima daryti išvadą, kad tokio tipo pritarimu pašnekovai nori išreikšti besąlygišką sutikimą su pašnekovu.

Mišriuose pokalbiuose pritarimo sustiprinimo žodžiais *teisingai, aišku, būtent* atvejų taip pat pasitaikė, tačiau daug rečiau nei vaikinų ir merginų dialoguose. Galbūt taip yra todėl, kad mišriuose pokalbiuose tarp dalyvių jaučiama didesnė konkurencija, taigi vaikinai ir merginos vienas kito taip nebepalaiko kaip tos pačios lyties dialoguose.

3.2.2.2. Kalbėtojo pasakymo pakartojimas. Jau anksčiau buvo minėta Pilkington nuomonė, kad pritarimas gali būti reiškiamas ir pakartojant pašnekovo pasakymą (Pilkington 1998: 261). Tiriamosios medžiagos analizė rodo, kad tokia pritarimo raiška labai dažna vaikinų ir merginų dialoguose ir kiek retesnė mišriuose pokalbiuose. Pavyzdžiui:

17. Rita – *Bet kad jis žiauriai aukštas. Jau Rytis [aukštas, bet jis tai išvis]=*
 Nora – *[Žiauriai, žiauriai, žiauriai].*
 Rita – *=išstypęs. (M. P., 4)*
18. Tomas – *Nes tu kažkaip, žinai, taip... ((pauzė)) Iš tikrųjų kai nuotraukas pasižiūri, žinai, kitaip dabar viskas. ((pauzė)) Tada mes buvom, mums baksas rūpėjo. ((juokas))*
 Rytis – *Man ((juokdamasis)) many meikeriai.*
 Tomas – *((juokdamasis)) Many meikeriai, nu. ((juokas)) (V. P., 25)*
19. Rokas – *Nu įrašė, bet tai jis, sakau, man [naudoja sąskaita].*
 Ina – *[Tai atminties kor]telės neturi.*
 Rokas – *Bet atminties kortelis netu[riu]. (MŠ. P. 2, 49)*

Iš 17-to, 18-to, ir 19-to pavyzdžių matyti, kad pakartodami kalbančiųjų pasakymus pokalbio dalyviai išreiškia visišką sutikimą su pašnekovo teiginiu. 17 pavyzdyje Nora kartodama „Žiauriai, žiauriai, žiauriai“ sustiprina Ritos teiginį, kad vaikinai, apie kurį kalbama, yra tikrai labai aukšto ūgio. 18 pavyzdyje Tomas pareiškia, kad tuo metu, kai jie su draugu dirbo užsienyje, svarbiausia buvo uždirbti kuo daugiau pinigų: „Tada mes buvom, mums baksas rūpėjo“. Taikydamas juokavimo strategiją, Rytis perfrazuoja Tomo pasakymą ir patikslina, kad jie buvo „many meikeriai“ (pažodžiui išvertus iš anglų kalbos tai reikštų „pinigų gamintojai“). Taip juokaudamas Rytis sutinka su Tomo mintimi. Toliau Tomas pakartoja Ryčio frazę ir prideda patvirtinimo žodį *nu*, kuris sustiprina pritarimą: „Many meikeriai, nu“. Galima spėti, kad Tomui patiko toks tikslus Ryčio apibūdinimas, todėl jis pakartoja pašnekovo žodžius ir lyg norėdamas užtikrinti pritarimą prideda žodį *nu*. Ir 19 pavyzdyje pakartodamas Inos pasakymą „Bet atminties kortelis neturiu“ Rokas patvirtina, kad jo pašnekovė yra teisi. Taigi galima daryti išvadą, kad pakartodami pašnekovo pasakymą pokalbio dalyviai išreiškia pritarimą ir sustiprina jo teisingumą.

3.2.2.3. Kalbėtojo pasakymo užbaigimas. Merginų dialoguose gana dažnai kaip pritarimo būdas pasirenkamas kalbėtojo pasakymo užbaigimas. Vaikinų ir mišriuose pokalbiuose jis pasitaiko daug rečiau. Beje, reikia pasakyti, kad mišriuose pokalbiuose pašnekovo pasakymą dažniausiai užbaigdavo merginos. Kalbėtojo pasakymo užbaigimu ne tik išreiškiamas pritarimas, bet ir parodoma, kad jis suprantamas. Pavyzdžiui:

20. *Nora* – *Ir, vat, pavyzdžiui, man, žinai, kas dar yra toks dalykas, kadbūdavo, pavyzdžiui, man nebūdavo problemų, aš jaučiu, gal kitus šokiruodavau, tarkim, aaa, man ten prie bachūro paimt nusirengt, persirengt ((pauzė)) Aš problemų jokių. Netgi, ta prasme, liemenuką nusimaut. Esmė ne tai, kad aš ten, pavyzdžiui, bet aš į šoną nueisiu [kažkur]*
- Rita* – *[Aha, ir] persirengsi.*
- Nora* – *Jo. Tarkim, va, čia buvo irgi buvo taaa ((pauzė)) <...> (M. P., 43)*

20-tame pavyzdyje Nora draugei pasakoja apie savo elgesį, kuris kitiems, jos nuomone, atrodo šiek tiek neįprastas. Jos pašnekovė Rita, norėdama parodyti, kad labai gerai supranta draugę, ir išreikšdama palaikymą net nelaukia, kol Nora viską pasakys, o užbaigia jos mintį: „Aha, ir persirengsi“. Sulaukusi pritarimo Nora žodeliu *jo* patvirtina, kad Rita ją puikiai suprato, ir tęsia savo pasakojimą. Peržvelgus tiriamąją medžiagą rasta ir daugiau analogiškų pavyzdžių, kai kalbėtoja trumpa reakcija *jo, taip, aha* ir pan. patvirtina, kad pašnekovė ją tinkamai suprato. Galima teigti, kad aptariamas pritarimo būdas palengvina bendravimą, ir rodo, kad pašnekovus sieja artimas ryšys. Nagrinėjamo pokalbio dalyvės iš tiesų bendrauja gana ilgą laiką ir viena kitą pažįsta gana gerai, todėl joms nesunku nuspėti, ką nori pasakyti pašnekovė. Pašnekovo pasakymo užbaigimą būtų galima sieti ir su solidarumo raiška. Teorinėje literatūroje teigiama, kad solidarizuodamosi merginos linkusios vartoti užuominas: kuo ilgiau priklausai tai pačiai grupei, tuo greičiau supranti, apie ką kalbama (Tannen 1998: 435–436). Taigi užbaigdamas kalbėtojo pasakymą jos parodo, kad priklauso tai pačiai grupei, todėl gali nuspėti, ką nori pasakyti kalbantysis ir užbaigti jo mintį. Vaikinių dialoguose pasakymai buvo užbaigiami kur kas rečiau. Galbūt taip yra todėl, kad pašnekovai ne taip dažnai susitinka ir nėra tokie geri draugai – jiems nuspėti kalbėtojo mintį daug sunkiau.

3.2.2.4. Pavyzdžio pateikimas. Dar vienas pritarimo raiškos būdas – pavyzdžio pateikimas. Nagrinėjant surinktą medžiagą nustatyta, kad pritarimą reikšti pavyzdžiu labiau linkusios merginos. Pavyzdžiui:

21. *Nora* – *<...> Nu, sakau, jau esu pasakojus ten pats elementariausias toks dalykas, kad, vienu žodžiu, nueini, žinai, ten: „Kęstai, tai gal čia važiuojam, žinai, į „Akropolį?“ „<...> ką į tą „Akropolį“ bla, bla, bla, bla“. Praeina kokio penkiolika minučių: „Gerai, važiuojam į „Akropolį“.*
- Rita* – *Va, mūsų tėvs irgi, kad užsiputos. Mama ką nors pasakys ten... =*
- Nora* – *Mh.*
- Rita* – *=Nu, pavyzdžiui, vat, dėl to šuns, kai reikiejo parsivežt, dieve brangus. Mes nuvažavom į tą prieglaudą, <...> Tik susiraukė: „<...> čia reik to šuns, važiuojam namo, a reik čia visokio šūda parsivežt“. Po kiek laika jau, žinai: „Nu, jei nuori, gali pasiimt tą šunį“. O jau grįžo namo, tai kas bevažiuos dabar du šimtus kilo kilogramų, kilometrų į Panevėžį ir [pasiimt].*
- Nora* – *[Grynai], grynai.<...> (M. P., 9).*

22. Rytis – *Ten jau nebe Muosiedis.*
 Rita – *Kaip nebe Muosiedis?*
 Rytis – *Jau skaituos kažkuoks kits kaims. Bet aš neatsimenu kuoks. Stripiniai.*
 Rita – *KUR?*
 Rytis – *Kor degalėni y.*
 Rita – *Kokie Stripiniai?*
 Ina – *Jo, Stripiniai.*
 Rita – *Ka ten namų nér.*
 <...>
 Ina – *Nes mano draugė, pavyzdžiui, iš Nausėdų tenai yr už ženkla ir iškart ten yr Šiurpetrių kažkuoks kai[ms].*
 Rita – [Šiur]petrių?
 Ina – *Nors ten nick nier parašyta, bet jie gyven Šiurpetrių kaimė.*
 ((nusijuokia)) (MŠ. P. 1, 6-7)

Iš 21-o pavyzdžio matyti, kad Rita pritaria Noros pasakojimui apie netinkamą vaikino elgesį: pasako, kad jos tėvas yra labai panašaus būdo („Va, mūsų tėvs irgi, kad užsiputos“) ir nedelsdama pateikia pavyzdį – papasakoja trumpą istoriją apie tai, kaip jos tėvas nepritarė šeimos narių norui įsigyti šunį (pavyzdžiu reiškiamas pritarimas tęsiasi nuo „vat, dėl to šuns“ iki „į Panevėžį ir pasiimt“). Šitoks pritarimas pavyzdžiu gali būti traktuojamas kaip noras parodyti, kad draugė yra gerai suprantama, ir tuo pačiu galbūt paskatinti ją dar labiau atsiverti ir plėtoti temą.

22-ame pavyzdyje matyti, kad Ryčiui susiginčijus su Rita dėl vietovės pavadinimo Ina pritaria Ryčiui ir pavyzdžiu parodo, kad Rytis, o ne Rita yra teisus. Pastebėtina, kad pritarimą Ina pirmiausia išreiškia trumpu sakiniu „Jo, Stripiniai“, o po to kaip įrodymą pateikia pavyzdį. Ritai toliau abejojant, kad toje vietoje, apie kurią kalbama, negali būti jokio kaimo, Ina papasakoja apie savo draugės gyvenamąją vietą, kuri taip pat nepažymėta jokių ženklų. Taigi Ina pavyzdžiu parodo, kad Rytis yra teisus.

Pateiktuose 21-ame ir 22-ame pavyzdžiuose galima išvelgti skirtingas pritarimo funkcijas. 21 pavyzdyje pritarimas ir pavyzdžio pateikimas skatina pašnekovę dar labiau atsiverti, o 22 pavyzdyje siekiama pagrįsti pašnekovo mintį. Taigi galima teigti, kad pavyzdžiu reiškiamas pritarimas įvairiose situacijose gali atlikti skirtingas funkcijas.

Pavyzdžiu pritarimas dažniausiai reiškiamas merginų, rečiau – mišriuose pokalbiuose. Pastaruosiuose pavyzdžiu taip pat dažniau pritaravo merginos. Šio tipo pritarimo raiška visai nebūdinga vaikinių dialogams.

3.2.2.5. Komplimento pasakymas. Kai kurie tyrėjai (Holmes 1988a, Wolfson 1983, Herbert 1998; pagal Coates 2004: 98–99) laikosi nuomonės, jog moterys dažniau sako komplimentus, susijusius su išvaizda (Coates 2004: 98–99). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad komplimentas gali būti tinkamas būdas pritarimui išreikšti ir kalbėtojui palaikyti ar padrąsinti. Pavyzdžiui:

23. *Nora* – <...> *Biškiuką Inga ižeidė mane. Kad mes, žinai, ten ejom čia praeitais metais per Roką ir jis tada buvo su ta pana, vienu žodžiu, ir Mantas praėjo, žinai, aš net ne ne nespėjau sureaguot, žinai, kas čia praėjo. Inga: „<...>, Mantas praėjo su ta pana. Inga: „<...>, kokia graži ta merga“.* ((pauzė)) *Supranti, ne tai, kad graži jo pana, kad jam faina, bet tai, taip, žinai: „<...>, kokia tu negraži prieš ją“. Išivaizduoji? Ot, man tas buvo toks.* ((pauzė))
- <...>
- Nora* – *Nu, aš galvoju, aš ne ką ten irgi prastesnė. Nu, aišku jinai turi, ta prasme, tokių bruožų, žinai. Ta prasme, kas, nu, tokia jin kaip, tokia būna, nu, tokios kaip lė[lytės, žinai]. Esį [mačius]?*
- Rita* – [Mh, mh]. [Ne, nu], tu jau lėlytė, patikėk. Kai visi pasižiūr į nuotraukas, tai sako: „Kuok čia mergaitė miela“. ((juokas)) *Taigi tu kai šypsais, tavo šypsena, jezau, čia.* (M. P., 28–29)

23-iaame pavyzdyje Nora pasakoja Ritai apie tai, kaip kartą ją ižeidė draugės pastaba apie jos buvusio vaikinio merginą. Nora guodžiasi Ritai ir užsimindama, kad ji taip pat yra simpatiška, laukia pašnekovės pritarimo. Rita reaguoja ne iš karto, tačiau supratusi Noros nusivylimą ima ją drąsinti ir pasako komplimentą: „Ne, nu, tu jau lėlytė, patikėk. Kai visi pasižiūr į nuotraukas, tai tai sako: „Kuok čia mergaitė miela“. ((juokas)) Taigi tu kai šypsais, tavo šypsena, jezau, čia“. Žodžiai *patikėk, visi, jezau* daro komplimentą įtaigesnį ir tikriausiai nuramina pašnekovę. Žinoma, pritarimas pagyrimu nėra labai dažnas reiškinys. Tiriamojoje medžiagoje pasitaikė tik vienas toks atvejis, tačiau galbūt analizuojant didesnės apimties medžiagą šio tipo pritarimų būtų galima rasti daugiau.

4. Išvados

4.1. Atliktas atvejo tyrimas atskleidė, kad pritarimo strategija gali atlikti šias funkcijas: a) palaikyti, pateisinti kalbėtoją, b) apginti bei užtarti kalbėtoją arba padėti pašnekovui apsiginti pačiam, c) pasišaiptyti iš pokalbyje nedalyvaujančio asmens, d) paremti kalbėtojo mintį. Dažniausiai pritarimo strategija taikoma tokiose situacijose, kuriose stengiamasi palaikyti, pateisinti pašnekovą arba pagrįsti, paremti jo mintį.

4.2. Pritarimo funkcijos priklauso nuo pokalbio tipo:

Mišriuose pokalbiuose norint apginti kalbėtoją arba apsiginti pačiam pritarimo strategija pasirenkama tik retais atvejais. Ši pritarimo funkcija visai nebūdinga tos pačios lyties pašnekovų dialogams (galbūt juose dalyvavo per mažai žmonių).

Mišriuose ir vaikinų pokalbiuose vyriškosios lyties asmenys pritarimu linkę pasišaiptyti iš pokalbyje nedalyvaujančio asmens. Merginų dialogams tai nebūdinga. Šį reiškinį galima sieti su konkurencija: šaipydamiesi iš kitų vaikinai demonstruoja galią ir siekia įgyti aukštesnį statusą.

Merginų dialoge dažniau nei vaikinų ir mišriuose pokalbiuose pritarimu siekiama pagrįsti, paremti kalbėtojo mintį.

4.3. Išnagrinėtuose jaunimo pokalbiuose pritarimas reiškiamas šiais būdais: a) trumpais reakcijos pasakymais, b) kalbėtojo pasakymo pakartojimu, c) kalbėtojo pasakymo užbaigimu, d) pavyzdžiu, e) komplimentu. Dažniausiai pritarimas išreiškiamas trumpais reakcijos pasakymais (pvz.: *nu, jo, aišku, aha, nu jo*) ir pašnekovo pasakymo pakartojimu.

4.4. Pritarimo raiška taip pat priklauso nuo pokalbio tipo:

Vaikinų dialoguose pokalbio dalyviai pritarimą linkę reikšti frazėmis *ne, tai taip; ne, tai jo ir pan.* Merginų ir mišriuose pokalbiuose tokia raiška pasitaikė itin retai.

Tos pačios lyties dialoguose vaikinai ir merginos linkę sustiprinti pritarimą žodžiais *teisingai, aišku, būtent, iš tikrųjų* ir pan. Mišriuose pokalbiuose tokių atvejų pastebėta itin retai. Taip yra galbūt todėl, kad juose tarp dalyvių jaučiama didesnė konkurencija.

Merginų ir vaikinų dialoguose pritardami pokalbio dalyviai linkę pakartoti pašnekovo pasakymą. Mišriuose pokalbiuose tokie atvejai retesni.

Merginų dialoguose pašnekovės pritaramos linkusios užbaigti kalbėtojos pasakymą. Vaikinų ir mišriuose pokalbiuose tokie atvejai pastebėti daug rečiau. Manytina, kad užbaigdamas pradėtą pasakymą ir tokiu būdu išreiškdamas pritarimą merginos solidarizuoja. Solidarumas merginų pokalbiuose taip pat reiškiamas pasakymais *aš irgi, man irgi* ir pan. Vaikinų dialoguose tokios frazės vartojamos labai retai. Taip yra galbūt todėl, kad jie solidarumą išreiškia kitais būdais. Mišriuose pokalbiuose frazės *aš irgi, man irgi* dažniau vartoja merginos negu vaikinai.

Merginų dialoguose pritarimas reiškiamas pavyzdžiu dažniau nei vaikinų ar mišriuose pokalbiuose.

Itin retais atvejais merginų pokalbiuose pritarimas reiškiamas komplimentu. Tokių atvejų apskritai nepasitaikė vaikinų ir mišriuose dialoguose.

Literatūra

Cameron, D. 1998: *Performing Gender Identity: Young Men's Talk and the Construction of Heterosexual Masculinity*. J. Coates (ed.), *Language and Gender*, Oxford: Blackwell Publishing, 270–284.

Coates, J. 1994: No Gap, Lots of Overlap: Turn-taking Patterns in the Talk of Women Friends. D. Graddol, J. Maybin, B. Stierer (eds.), *Researching Language and Literacy in Social Context*, Bridgend: The Open University, 177–192.

Coates, J. 2004: *Women, Men and Language*, Malaysia: Pearson Longman.

Čepaitienė, G., Steigvilaitė-Urbietienė, D. 2004: Communication of Women and Men on the Phone. *Socialiniai mokslai*, 1 (43), 101–105, <http://info.smf.ktu.lt/Edukin/zurnalas/archive/pdf/2004%201%20%2843%29/13%20Cepaitiene.pdf>.

Eckert, P.; McConnell-Ginnet, S. 2003: *Language and Gender*, Cambridge: University Press.

Have, P. 2007: *Doing Conversation Analysis*, London: Sage.

Holmes, J. 1990: Hedges and Boosters in Woman's and Man's Speech. *Language and Communication* 3 (10), Great Britain, 185–205, <http://people.pwf.cam.ac.uk/bv230/langvar/holmes%201990%20hedges%20and%20boosters.pdf>.

<http://changingminds.org/explanations/gender/genderlect.htm>.

<http://www.sooialo.com/genderlects>.

Hutchby, I.; Wooffitt, R. 1998: *Conversation Analysis*, Oxford: Blackwell Publishing.

Johnson, F. L.; Aries, E. J. 1998: The Talk of Women Friends, J. Coates (ed.), *Language and Gender*, Oxford: Blackwell Publishing, 215–225.

Kendall, S.; Tannen, D. 2005: Discourse and Gender. D. Schiffrin, D. Tannen, H. E. Hamilton (eds.), *The Handbook of Discourse Analysis*, Oxford: Blackwell Publishing, 548–562.

Labotka, L. 2009: Language and Woman's Place in Drag: Power, Femininity, and Gay Speech, University of Arizona, http://studentorgs.utexas.edu/salsa/proceedings/2009/03_TLS53_Labotka.pdf.

Lakoff, R. 1973: Language and Woman's Place. *Language in Society* 1 (2), Cambridge: University Press, 45–80, http://www.stanford.edu/class/linguist156/Lakoff_1973.pdf.

Maltz, D. L.; Broker, R. A. 1998: A Cultural Approach to Male-Female Miscommunication. J. Coates (ed.), *Language and Gender*, Oxford: Blackwell Publishing, 417–434.

Masaitienė, D. 2004: Gender Differences in Spoken Interaction: a Contrastive Study of English and Lithuanian. *Socialiniai mokslai*, 1 (43), 93–100.

O'Barr, W. M.; Atkins, B. K. 1998: „Women's Language" or „Powerless Language"?. J. Coates (ed.), *Language and Gender*, Oxford: Blackwell Publishing, 377–387.

Pilkington, J. 1998: Don't try and make out that I'm nice! The Different Strategies Women and Men Use when Gossip. J. Coates (ed.), *Language and Gender*, Oxford: Blackwell Publishing, 254–269.

Pridham, F. 2001: *The Language of Conversation*, London, New York: Routledge.

Richards, J. C.; Schmidt, R. 2002: *Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics*, Pearson Education Limited.

Tainio, L; Novelskaitė 2008: A Wo/men's Language in Wo/men's World: Masculine vs. Feminine self-references in the Interviews with Lithuanian Female scientists. *Žmogus kalbos erdvėje* 5, 285–296, http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Zmogus_kalbos_erdveje/2008_5/285-296.pdf.

Tannen, D. 1990: *You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation*, New York: Ballantine Books.

Tannen, D. 1998: Talk in the Intimate Relationship: His and Hers. J. Coates (ed.), *Language and Gender*, Oxford: Blackwell Publishing, 435–447.

Trask, R. L.; Stockwell, P. 2007: *Language and Linguistics*, Routledge.

Zimmerman, Don H.; West, C. 1975: Sex Roles, Interruptions and Silences in Conversation. B. Thorne, N. Henley (eds.), *Language and Sex: Difference and Dominance*, Newbury House Publishers, 105–129, <http://www.stanford.edu/~eckert/PDF/Zimmermanwest1975.pdf>.

West, C.; Lazar, M. M.; Kramarac, C. 1997: Gender in Discourse. T. A. van Dijk (ed.), *Discourse as Social Interaction*, California: Thousand Oaks, 119–140.

Išnašos

[1] *Genderlektu* terminas siejamas su *gender* sąvoka, tačiau pastaroji, pasak R. L. Trasko, sociolingvistikoje nėra suprantama kaip gramatinė giminės kategorija. Traskas teigia, kad sociolingvistai sąvoką *gender* sieja su vyrų ir moterų atliekamais socialiniais vaidmenimis (Trask, Stockwell 2007: 96–97). Pasak C. West ir Don H. Zimmerman (1987), „*gender* nėra tai, ką mes atsinešame gimdami, ir ne tai, ką mes turime, bet tai, ką mes atliekame" (Eckert, McConnell-Ginet 2003: 10). Atlikti „vyrų" ar „moterų" vaidmenis reiškia kurti ne natūralius, ne biologinius, o socialinius berniukų ir mergaičių, vyrų ir moterų skirtumus (West, Zimmerman 1987: 137). Pavyzdžiui, E. Goffmanas (1977) teigia, kad „vyriskumas" siejamas su ištverme, galia, o „moteriskumas" priešingai – su bejėgiškumu (West, Zimmerman 1987: 137–138). Goffmano nuomonei pritaria ir J. Butler (1990). Anot šios mokslininkės, „moteriskumas" ir „vyriskumas" taip pat nėra tai, kas mes esame, ir ne ypatybė, kurią mes turime, bet padarinys to, kokiu būdu mes atliekame vienokį ar kitokį veiksmą" (Cameron 1998: 271). Kitaip tariant, *gender* yra tai, kaip save išreiškiame visuomenėje, o to kiekvienas iš mūsų pradeda mokytis dar vaikystėje. Žodyne *Language Teaching and Applied Linguistics* sąvoka *gender* taip pat atskiriama nuo gramatinės giminės ir apibrėžiama kaip tam tikra socialinė kategorija. *Genderlektas* suvokiamas kaip skirtingas vyrų ir moterų kalbėjimo stilius (Richards, Schmidt 2002: 220). Viena pirmųjų *genderlektu* terminą pavartojo D. Tannen. Šį terminą ji pasiūlė moterų ir vyrų kalbėjimo skirtumams apibūdinti ir parodyti, kad bendravimo stiliai nėra vienas už kitą geresni ar tinkamesni (daugiau žr. <http://changingminds.org/explanations/gender/genderlect.htm>). Tannen nuomone, norint išvengti nesusipratimų pokalbio metu būtina suprasti, kad vyrų ir moterų kalbėjimo stiliai, kitaip tariant, *genderlektai* yra skirtingi (Tannen 1990: 17). Kiekvienas individas, priklausomai nuo lyties, dar vaikystėje įvaldo tam tikrą kalbėjimo stilių, kurį vėliau vartoja. Trumpai apibūdinama Tannen *tarpkultūrinės komunikacijos teoriją* E. Griffin (2000) taip pat vartoja *genderlektu* terminą. Ji pritaria Tannen teigdamai, kad „vyriskas ir moteriškas kalbėjimo stilius geriausiai gali būti suvokiami kaip du skirtingi kultūriniai dialektai, o ne kaip menkesnis ar vertingesnis kalbėjimo būdas" (daugiau žr. <http://www.sooialo.com/genderlects>). Remiantis pateiktomis apibrėžtimis galima teigti, kad *genderlektas* – tai lyčių dialektas, skirtingas vyrų ir moterų kalbėjimo būdas arba pokalbio stilius.

[2] Plg.: „That year saw the publication of three books that proved pivotal: Robin Lakoff *Language and Woman's Place* (the first part appeared in *Language and Society* 1973), Mary Ritchie Key's *Male/Female Language*, and Barrie Thorne and Nancy Henley's *Language and Sex: Difference and Dominance*“.

[3] Plg.: „Lakoff's article argued that women have a different way of speaking from men [...]"

[4] Vyrų ir moterų kalbėjimo skirtumus dažniausiai bandoma paaiškinti keturiais požiūriais – *dominavimo* (angl. *power, dominance approach*), *socialinio konstrukto* (angl. *dynamic, social constructionist approach*), *trūkumų* (angl. *deficit approach*) ir *skirtingų kultūrų* (angl. *difference approach*). *Dominavimo* teorijos požiūrio laikosi tokie tyrėjai kaip Lakoff (1973), West ir Zimmerman (1983) bei kiti. Pasak Coates, šio požiūrio šalininkai moteris mato kaip engiamą,

prislėgtą grupę, kuri yra nelygiavertė vyrų grupei, todėl kalbinius vyrų ir moterų skirtumus interpretuoja remdamiesi vyrų dominavimo ir moterų pavaldumo, arba priklausomybės, principu (Coates 2004: 6). Skirtingų lyčių individai visuomenėje atlieka nelygiaverčius vaidmenis. Vyrų, o ne moterų, dažniausiai užima aukštesnę padėtį visuomenėje, todėl, pasak West, tokį statusą jie stengiasi išlaikyti ir pokalbio metu (Maltz, Borker 1998: 419). Vadinasi, jausdamiesi pranešni už moteris vyriškosios lyties individai pokalbio metu stengiasi demonstruoti galią. Tai reiškia, kad vyrai, priešingai nei moteris, kalbėdami siekia rinktis pokalbio temas, yra linkę pertraukinėti pašnekovus, dažnai prieštarauja pokalbio dalyviams, bando nuneigti pašnekovo teiginius ir pan. *Socialinio konstrukto* teorijos požiūrio šalininkai teigia, kad *gender* nėra biologiskai nulemtas, o labiau socialinis konstruktas (West, Lazar, Kramer 1997: 119). „Mokymasis tapti vyru ar moterimi – tai niekada nesibaigiantis procesas, kuris prasideda jau prieš pat gimimą, nuo to momento, kai pradeda spėlioti, kas gims – berniukas ar mergaitė“ (Eckert, Mc-Connell-Ginet, 2003, 15). Skirtingam įvairių gebėjimų formavimuisi įtakos turi tėvų auklėjimas. P. Eckert ir S. Mc-Connell-Ginet nuomone, tėvai, patys to neįsąmonėdami ir galbūt net nenorėdami, skatina *giminę raidą* (plačiau Eckert, Mc-Connell-Ginet 2003). Kitaip tariant, ko tėvai tikisi iš vaikų, to pastarieji ir išmoksta. Vadinasi, kalbėjimo būdas ar stilius (*genderlektas*) yra per tam tikrą laiką išmokstamas, įsisavinamas, o ne įgimtas reiškinys. *Trūkumų* teorijos požiūrio laikosi žymi tyrėja Lakoff. Vienas labiausiai žinomų šios mokslininkės darbų – monografija *Language and Woman's Place* (1975). Jame Lakoff nagrinėja moterų kalbėjimo ypatybes. Pasak Coates, moterų kalbėjimas Lakoff darbe apibūdinamas kaip neužtikrintas, netvirtas, neryžtingas kalbėjimas (angl. *deficient*). Tokiam kalbėjimo stiliui, pasak Lakoff, būdingas sąšvelnių, silpnesnių keiksmažodžių vartojimas ir kitos ypatybės (plačiau Lakoff 1973). Trūkumų teorija susiformavo aplinkoje, kai buvo manoma, kad moterų kalbėjimo stilius yra ne toks geras, kaip vyrų; jeigu moteris nori būti pripažinta visuomenės, gerbiama, ji privalo mokėti kalbėti kaip vyras (Coates 2004: 6). Apie *skirtingų kultūrų* teoriją nemažai rašyta žymios tyrėjos Deborah'os Tannen. 1990-ais metais išėjusi mokslininkės knyga *You Just Don't Understand* tapo dar vienu svarbiu leidiniu, kuris tyrėjus paskatino labiau susidomėti vyrų ir moterų pokalbiais kaip tarpkultūrine komunikacija, nes pasak šios autorės, „vyrų ir moterų pokalbis gali būti suprantami metaforiškai, kaip skirtingų visuomenės grupių ar kultūrų bendravimas“ (Kendall, Tannen 2005: 553). Tannen teigia, kad „vyrų ir moterų pokalbis visada yra tarpkultūrinė komunikacija <...>, nes moteris ir vyrai turi skirtingos patirties bei išgyvenimų“ (Tannen 1998: 435). Panašias idėjas iškelia tyrėjos D. Maltz ir R. Borker. Jos teigia, kad „vyrų ir moterų kalbėjimo skirtumai atsiranda dėl savitų normų, skirtingo draugiško bendravimo supratimo, kurį jie įgavo dar vaikystėje, augdami skirtingose subkultūrose“ (West, Lazar, Kramer 1997: 130). Taigi įgydami skirtingos patirties, susidurdami gyvenime su skirtingais reiškiniais, mokydamiesi skirtingų dalykų, berniukai ir mergaitės įgunda ne tik kitaip elgtis, bet ir skirtingai kalbėti, t. y. įsisavina skirtingus kalbėjimo stilius (*genderlektus*). Kitais žodžiais tariant, tampa *skirtingų kultūrų* individais.

[5] Mišraus tipo pokalbiais laikomi tokie, kuriuose dalyvauja skirtingų lyčių individai, t. y. vaikinai ir merginos.

[6] Pokalbio analizė (angl. *conversation analysis*) – tai metodas, taikomas kasdinių pokalbių verbalinei ir neverbalinei raiškai tirti. Tiriant atsižvelgiama į įvairius pokalbio konteksto veiksnus. Nagrinėjama, kokiais būdais pašnekovai organizuoja pokalbį, kokias strategijas jie pasitelkia, kad suprastų vienas kitą, kaip vienas pašnekovas iš kito perima žodį ir pan. (Trask 2007, 55). Kitaip tariant, laikomasi nuomonės, kad pokalbis – tai sisteminga pokalbio struktūros ir pokalbio dalyvių tarpusavio sąveika (plačiau žr. Hutchby, Woofitt 1998, Have 2007).

[7] Vyrų ir moterų pokalbio strategijų sąvadas sudarytas remiantis šiais darbais: 1) Coates, J. 2004: *Women, Men and Language*, Malaysia: Pearson Longman; 2) Eckert, P.; McConnell-Ginet, S. 2003: *Language and Gender*, Cambridge: University Press; 3) Maltz, D. L.; Broker, R. A. 1998: *A Cultural Approach to Male-Female Miscommunication*. J. Coates (ed.), *Language and Gender*, Oxford: Blackwell Publishing, 417–434; 4) Tannen, D. 1990: *You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation*, New York: Ballantine Books; 5) Tannen, D. 1998: *Talk in the Intimate Relationship: His and Hers*. J. Coates (ed.), *Language and Gender*, Oxford: Blackwell Publishing, 435–447; 6) Zimmerman, Don H.; West, C. 1975: *Sex Roles, Interruptions and Silences in Conversation*. B. Thorne, N. Henley (eds.), *Language and Sex: Difference and Dominance*, Rowley, Massachusetts: Newbury House Publishers, 105–129.

[8] Sutampančios pasakymų dalys rašomos laužtiniuose skliaustuose.

[9] Pavyzdžiai šio darbo autorės. Jų kalba netaisyta. Kai kada kalbama žemaitiškai.

[10] Plg.: „Such items as „um hmm“, „uh huh“ and „yeah“, when interspersed through a current speaker's ongoing utterance, are not seen as interrupting the current speaker, but instead serve to display continuing interest and co-participation in topic development“.

Gauta 2011 m. birželio 7 d.
Priimta 2011 m. lapkričio 10 d.